

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο 4

ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

Συχνά κάνω τις ακόλουθες συστάσεις στους μεταπτυχιακούς φοιτητές που ετοιμάζουν διατριβές¹.

Η επιλογή του θέματος

Μια καλή διατριβή θέτει ένα σημαντικό ερώτημα. Η απάντηση πρέπει να σχετίζεται με τα αληθινά προβλήματα που συναντώνται στον σύγχρονο κόσμο.

Ο Hans Morgenthau παραπονέθηκε κάποτε ότι οι κοινωνιολόγοι συχνά κρύβονται πίσω από «το ασήμαντο, το τυπικό, το μεθοδολογικό, το αμιγώς θεωρητικό, το αόριστα ιστο-

1. Τα τελευταία χρόνια έχουν εκδοθεί αρκετοί χρήσιμοι οδηγοί σχετικά με αυτό το θέμα. Ιδιαίτερα σημαντικά είναι τα έργα των David Madsen, *Successful Dissertations and Theses: A Guide to Graduate Student Research from Proposal to Completion*, 2η έκδ. (San Francisco: Jossey-Bass, 1992), και David Sternberg, *How to Complete and Survive a Doctoral Dissertation* (New York: St. Martin's Griffin, 1981). Βλ. επίσης τη βιβλιογραφία μου.

ρικό· με δυο λόγια, το πολιτικά άσχετο²». Μια τέτοια προσέγγιση είναι πράγματι και εγκληματική και απερίσκεπτη. Το να ασχολείται κανείς με κάτι το σημαντικό προσφέρει μεγαλύτερη ευχαρίστηση, είναι προς όφελος του κόσμου και συνιστά μια καλή επαγγελματική κίνηση. Οι ερευνητές που προωθούν τολμηρά επιχειρήματα κερδίζουν περισσότερους επαίνους από αρνητική κριτική, αν η εργασία τους είναι ορθή. Η έρευνα γίνεται γνωστή, καθώς ανατίθεται από τους καθηγητές πανεπιστημίου σε φοιτητές. Οι καθηγητές αναθέτουν εργασίες που προκαλούν θέματα συζήτησης. Έτσι η εργασία που με τόλμη παρουσιάζει μια πτυχή κάποιου σημαντικού θέματος ή θέτει ένα καινούριο θέμα θα αποτελέσει αντικείμενο μελέτης για περισσότερους φοιτητές και θα γίνει περισσότερο γνωστή. Ο συγγραφέας της θα γευτεί την ακαδημαϊκή δόξα και τιμή.

Πώς μπορεί να βρει κανείς καλά θέματα; Ξεκινώντας αμέσως, δημιουργήστε το αρχείο «Βιβλία και άρθρα που θα έπρεπε να γράψει κανείς». Όταν σχηματίσετε στο μυαλό σας μια

2. Hans Morgenthau, «The Purpose of Political Science», στο James C. Charlesworth (επιμ.), *A Design for Political Science: Scope, Objectives, and Methods* (Philadelphia: American Academy of Political and Social Science, 1996), σ. 73. Ο Morgenthau παραπονέθηκε επίσης για έναν «νέο σχολαστισμό» στα πανεπιστημιακά ιδρύματα: την αναζήτηση «μιας διανοητικής άσκησης ... η οποία δεν μας λέει τίποτε απ' όσα θέλουμε να μάθουμε σχετικά με τον πραγματικό κόσμο» (σ. 74). Οι ειδικοί διατηρούν τη φήμη τους «απορρίπτοντας με δραστηριότητες που δεν έχουν καμία σχέση με τα πολιτικά προβλήματα του παρόντος»: επιδίδονται με «φανατική αφοσίωση σε μια εσωτερική ορολογία και μαθηματικούς τύπους, εξισώσεις και πίνακες με σκοπό να διακηρύξουν ή να συγκαλύψουν το προφανές». Το αποτέλεσμα είναι να μιλάει η κοινωνική επιστήμη με «έναν κουφό άνθρωπο ο οποίος απαντά σε ερωτήσεις που δεν του έχει κάνει κανείς», Hans Morgenthau, *Truth and Power* (New York: Praeger, 1970), σσ. 246, 261.

εικόνα ενός θέματος που θα θέλατε να διαβάσετε και για το οποίο μετά από σχετική έρευνα αποδείχθηκε πως δεν υπάρχει, σημειώστε τον υποθετικό τίτλο του και φυλάξτε τον στο αρχείο «Βιβλία και άρθρα». Πολλά από τα ανύπαρκτα αυτά άρθρα δεν θα αποτελέσουν κατάλληλο αντικείμενο εργασίας για εσάς, κάποια όμως θα σας ταιριάξουν. Τα υπόλοιπα είναι πιθανά θέματα για φίλους σας και μελλοντικούς φοιτητές. Εκτελείτε μια σημαντική υπηρεσία επινοώντας εργασίες που εκείνοι μπορούν να φέρουν σε πέρας.

Μετά από κάθε μάθημα στο πανεπιστήμιο σημειώστε το θέμα του μαθήματος θέτοντας το ερώτημα τι έλειπε (από το μάθημα). Ποια σημαντικά ερωτήματα δεν απαντήθηκαν; Τι απαντήσεις περιμένετε να βρείτε στη βιβλιογραφία που ποτέ δεν βρήκατε; Ποιες εργασίες έρευνας θα μπορούσαν να παράσχουν αυτές τις απαντήσεις;

Οι εξετάσεις απόκτησης διδακτορικού προσφέρουν άλλη μία ευκαιρία εξερεύνησης του τομέα για πιθανά κενά που μπορούν να καλυφθούν. Μελετήστε ό,τι έχει σχέση με τον τομέα αυτό· τώρα δημιουργήστε ένα σημείωμα με ερωτήσεις και απαντήσεις που αποδείχθηκε πως απουσιάζουν από τη βιβλιογραφία και την έρευνα και που θα μπορούσαν να δώσουν τις απαντήσεις που λείπουν.

Θέματα διατριβής μπορεί επίσης να βρει κανείς σε ζητήματα δημόσιας πολιτικής. Πρώτα πρώτα διαβάστε για ένα πολιτικό ζήτημα που σας ενδιαφέρει. Στη συνέχεια εντοπίστε τις πραγματικές ή θεωρητικές διαφωνίες-κλειδιά που οδηγούν τις αντίθετες πλευρές σε αντίθετα συμπεράσματα. Μετά σχεδιάστε μια εργασία έρευνας που να αφορά μία ή περισσότερες από αυτές τις διαφωνίες³. Αυτή η μέθοδος έρευνας εντοπίζει ε-

3. Ο Charles Glaser συνιστά αυτή τη μέθοδο για θέματα έρευνας.

ρωτήματα έρευνας που δεν έχουν απαντηθεί και που σχετίζονται με σημαντικά θέματα δημόσιας πολιτικής⁴.

Η οργάνωση

Μια καλή διατριβή έχει μια βασική θέση, δηλαδή μια βασική επιχειρηματολογία ή ένα σύνολο σχετιζόμενων επιχειρημάτων⁵. Αν από τη διατριβή σας λείπει η θέση, ξανασκεφθείτε το. Αν η διατριβή σας έχει πολλές θέσεις, προσπαθήστε να βρείτε τρόπους απλούστερης οργάνωσης των σκέψεών σας.

Το προσχέδιο* της διατριβής σας

Το προσχέδιο της διατριβής σας ενισχύει τις προσπάθειές σας για οικονομική ενίσχυση της έρευνας. Το προσχέδιό σας δεν πρέπει να ξεπερνά τις πέντε έως δέκα σελίδες. Πρέπει να

4. Αναφορικά με την επιλογή θέματος χρήσιμα είναι τα έργα των Madsen, *Successful Dissertations*, σσ. 32-50, και Sternberg, *How to Complete and Survive a Doctoral Dissertation*, σσ. 91-105.

5. Οι καθαρά ιστορικές ή περιγραφικές διατριβές εξαιρούνται, οι συγγραφείς τους όμως πρέπει και σε αυτή την περίπτωση να παρουσιάσουν και να υποστηρίξουν κάθε θέμα ή δομή που εμφανίζονται στο υλικό που παραθέτουν.

* Στη πανεπιστήμιο των ΗΠΑ η ουσιαστική έρευνα και συγγραφή της διδακτορικής διατριβής αρχίζει μετά την παρουσίαση και έγκριση του «προσχεδίου» (proposal) από την εκ των προτέρων ορισμένη επιτροπή καθηγητών. Η παρουσίαση γίνεται παρουσία κοινού, συνήθως καθηγητών και φοιτητών, οι οποίοι μπορούν να υποβάλουν και ερωτήσεις. Η έγκριση του «προσχεδίου» μπορεί να γίνει με την προϋπόθεση αλλαγών που πρέπει να επιφέρει ο υποψήφιος (ο.π.ε.).

προσδιορίζει το θέμα (τα θέματα) με το οποίο (τα οποία) θα ασχοληθείτε, τους λόγους για τους οποίους αξίζει να εξερευνήσετε αυτό το ζήτημα, τις υποθέσεις εργασίας (τις απαντήσεις που ελπίζετε να βρείτε), τις μεθόδους έρευνας και τους λόγους για τους οποίους επιλέξατε τις συγκεκριμένες μεθόδους.

Στο προσχέδιό σας πρέπει να επεξηγείτε ό,τι χρειάζεται με υποσημειώσεις, όπως ακριβώς θα κάνατε σε μια ερευνητική εργασία. Οι καλές βιβλιογραφικές παραπομπές σε δημοσιεύσεις σχετικές με το θέμα σας είναι σημαντικές.

Πριν το υποβάλετε, δώστε το προσχέδιο σε φίλους και συναδέλφους σας ζητώντας τα σχόλιά τους και την κριτική τους⁶.

Το εισαγωγικό σας κεφάλαιο

Η εισαγωγή και ο επίλογος είναι τα τμήματα εκείνα της πλειονότητας των διατριβών που διαβάζονται περισσότερο ή και τα μόνα τμήματα των διατριβών που διαβάζει κανείς· για αυτό ο σχεδιασμός τους απαιτεί μεγάλη προσοχή.

Πρέπει να ξεκινήσετε τη διατριβή σας με ένα περιληπτικό εισαγωγικό κεφάλαιο. Η περιληπτική εισαγωγή βοηθά τους αναγνώστες να εκτιμήσουν τα στοιχεία σας σε σχέση με τους ισχυρισμούς και τα επιχειρήματά σας αποσαφηνίζοντας εξ αρχής αυτούς τους ισχυρισμούς και αυτά τα επιχειρήματα. Το γεγονός αυτό κάνει την εργασία σας πιο ευανάγνωστη.

Το εισαγωγικό σας κεφάλαιο πρέπει να απαντά σε έξι (6) ερωτήματα:

6. Βλ. επίσης το Κεφάλαιο 5 για περισσότερα σχετικά με το προσχέδιο διατριβής.

1. Με ποιο θέμα ή με ποια θέματα ασχολείστε; Διατυπώστε το ξεκάθαρα. Μια διατριβή μπορεί να προτείνει θεωρίες, να ελέγχει θεωρίες, να ερμηνεύει ιστορικά γεγονότα ή να αξιολογεί παλαιότερες ή σύγχρονες πολιτικές ή προτάσεις πολιτικής. Μπορεί να συνοψίζει και να αποτιμά τη βιβλιογραφία. Μπορεί να περιγράφει σύγχρονες καταστάσεις ή ιστορικά γεγονότα. Μπορεί να κάνει κάποια ή όλα τα παραπάνω. Διασαφηνίστε ποια από αυτές τις αποστολές φέρνει εις πέρας η διατριβή σας.

Διαρθρώστε έτσι τις ερωτήσεις σας, ώστε να απαιτούν συγκεκριμένες απαντήσεις. Οι ερωτήσεις που ξεκινούν με το «πώς μπορούμε να καταλάβουμε» («Πώς μπορούμε να καταλάβουμε τη σημασία της πυρηνικής επανάστασης;» ή «Πώς μπορούμε να καταλάβουμε τη διαδικασία από την οποία προέκυψε ο εθνικισμός;») είναι τόσο αόριστες, ώστε ανόητες μη απαντήσεις («Μπορούμε να αντιληφθούμε τη σημασία της πυρηνικής επανάστασης διαβάζοντας Bob Jervis») είναι από τεχνικής άποψης ορθές. Οι πιο συγκεκριμένες ερωτήσεις είναι καλύτερες: «Ποιες είναι οι συνέπειες της πυρηνικής επανάστασης;» ή «Ποιες είναι οι αιτίες του εθνικισμού;» Οι ερωτήσεις που ζητούν την «αιτία» ή τη «συνέπεια», ή που ορίζουν συγκεκριμένους περιγραφικούς στόχους («Πόσα ήταν τα θύματα του Στάλιν;») είναι καλύτερες, δεδομένου ότι οι αναγνώστες μπορούν ευκολότερα να καταλάβουν αν τις απαντήσατε.

2. Γιατί προκύπτουν αυτά τα ερωτήματα; Από ποια εξειδικευμένα συγγράμματα ή πραγματικά γεγονότα; Τι παλαιότερη βιβλιογραφία υπάρχει σχετικά με τα ερωτήματα αυτά; Ποια είναι η τρέχουσα επιστημονική άποψη στα θέματα αυτά;

Αν τα ερωτήματά σας προκύπτουν από μια εξελισσόμενη επιστημονική βιβλιογραφία, πρέπει στο εισαγωγικό κείμενο να αναφερθείτε λεπτομερώς σε αυτή τη βιβλιογραφία και στις

υποσημειώσεις να σημειώσετε τη συμπληρωματική ή σχετική βιβλιογραφία. Σημειώστε την ακαδημαϊκή διαμάχη που αφορά τη βιβλιογραφία αυτή, ερμηνεύστε την προέλευση και την εξέλιξή της, παραθέστε λεπτομερώς τα επιχειρήματα που έδωσαν και οι δύο πλευρές και συνοψίστε την τωρινή τους θέση. Σημειώστε τις πρακτικές ή θεωρητικές δυσκολίες που προκύπτουν από τυχόν συνεχιζόμενες διαφωνίες. Σημειώστε επίσης τα κενά της σύγχρονης βιβλιογραφίας. Ποια ερωτήματα δεν έχουν μελετηθεί; (Ας ελπίσουμε ότι το δικό σας βρίσκεται ανάμεσά τους.) Μπορείτε επίσης να ερμηνεύσετε τα κίνητρα που συντηρούν τις συνεχιζόμενες διαμάχες. Ποια –αν όντως υπάρχουν– πολιτικά ή μεθοδολογικά κίνητρα χωρίζουν τις αντιμαχόμενες πλευρές; Είναι αυτοί οι αντιμαχόμενοι ειλικρινείς ερευνητές ή πληρωμένοι μισθοφόροι; Με δυο λόγια, εξηγήστε τι συμβαίνει στον τομέα με τον οποίο θα ασχοληθείτε.

Αν τα ερωτήματά σας προκύπτουν από ιστορικά ή σύγχρονα γεγονότα, παραθέστε λεπτομερώς τα γεγονότα αυτά, ερμηνεύστε τη σημασία τους και εξηγήστε γιατί γεννούν το ερώτημα ή τα ερωτήματα με τα οποία θα ασχοληθείτε. Αναφερθείτε επίσης σε τυχόν υπάρχουσα βιβλιογραφία σχετικά με το θέμα που θα ασχοληθείτε και σημειώστε τα κενά που συναντώνται στη συγκεκριμένη βιβλιογραφία⁷.

3. Τι απάντηση ή απαντήσεις θα δώσετε; Συνοψίστε με σαφήνεια τα συμπεράσματά σας στο εισαγωγικό σας κεφάλαιο. Η περίληψή σας πρέπει να έχει αρκετές λεπτομέρειες, ώστε οι αναγνώστες διαβάζοντάς την απλώς να συλλάβουν τα κύρια

7. Αναφορικά με την ακολουθούμενη σειρά ένα κομψά γραμμένο πρώτο κεφάλαιο είναι δυνατόν να αρχίζει με τα ερωτήματά σας ή με το ιστορικό / πραγματικό περιεχόμενό τους. Μπορεί να προσδιορίσει καλύτερα τα γεγονότα που προκάλυψαν τα ερωτήματά σας και κατόπιν να πλαισιώσει τα ερωτήματα που τα γεγονότα αυτά εμπνέουν.

σημεία της επιχειρηματολογίας σας. Το εισαγωγικό κεφάλαιο πρέπει να καλύπτει αρκετές σελίδες.

Η αντίθετη στρατηγική, το να δελεάσετε δηλαδή τον αναγνώστη αποσιωπώντας συμπεράσματα τα οποία σκοπεύετε να παρουσιάσετε στη συνέχεια της εργασίας, απλά εξαντλεί την υπομονή του αναγνώστη. Επιπλέον πολλοί αναγνώστες δεν θα γνωρίσουν την επιχειρηματολογία σας, αφού δεν πρόκειται να διαβάσουν παρά μόνο την εισαγωγή.

4. Ποιες ανταγωνιστικές ερμηνείες, επιχειρήματα, εξηγήσεις ή πλαίσια αναφοράς θα απορρίψετε ή θα αναιρέσετε⁸; Προσδιορίστε με σαφήνεια τα βιβλία, τα άρθρα και τις ιδέες που ανατρέπετε.

Συνδέστε τη διατριβή σας με όλες τις διαμάχες και τα συγγράμματα στα οποία αναφέρεται. Αν αναφέρεται σε διάφορες διαμάχες ή συγγράμματα, κάντε το γνωστό, ώστε οι συμμετέχοντες σε κάθε διαμάχη να συνειδητοποιήσουν ότι η εργασία σας τους αφορά. Αυτό βοηθά και εκείνους και εσάς: θα σας αναφέρουν και θα γίνετε γνωστοί.

5. Πώς θα φθάσετε στο σημείο να δώσετε απαντήσεις; Πείτε μερικά λόγια για τη μεθοδολογία και τις πηγές σας. Αν ασχολείστε με περιπτωσιολογικές έρευνες, εξηγήστε πώς επιλέξατε τις περιπτώσεις σας. Αν κάνετε έρευνα αρχείου, δηλώστε το και αναφέρετε τα αρχεία και τις πηγές που χρησιμοποιήσατε. Αν επιδίδατε σε συνεντεύξεις, κάντε μερικές παρατηρήσεις σχετικά με τα θέματα και τη διαδικασία μιας συνέντευξης. Αν κάνετε στατιστική έρευνα μεγάλου δείγματος, μιλήστε για την προέλευση και την οργάνωση των βάσεων δεδομένων που χρησιμοποιείτε και εξηγήστε τη μέθοδο ανάλυσης που α-

⁸ Ένα κεφάλαιο μπορεί να δομηθεί κομψά, αν απευθύνουμε αυτό το ερώτημα ταυτόχρονα με το ερώτημα 2.

κολουθείτε – με όρους που θα καταλάβουν πολλοί από τους αναγνώστες σας οι οποίοι έχουν ξεχάσει τη στατιστική τους. Αν χρησιμοποιείτε άλλα στοιχεία, όπως, για παράδειγμα, δημοσιεύματα του Τύπου, μιλήστε για τη φύση τους. Αν η προσέγγισή σας είναι άκρως επαγωγική, κάντε το σαφές.

Αν υπάρχουν μέθοδοι ή πηγές που οι αναγνώστες πιθανόν περιμένουν να χρησιμοποιήσετε, αλλά τις οποίες για κάποιο λόγο δεν χρησιμοποιήσατε, θα πρέπει να το αναφέρετε και να εξηγήσετε την απόφασή σας. Μπορούν να αναφερθούν στοιχεία που αποδείχθηκε ότι δεν ήταν διαθέσιμα και τρόποι έρευνας που αποδείχθηκε ότι δεν ήταν πραγματοποιήσιμοι. Αν υπάρχουν σημαντικά ερωτήματα που δεν απαντήσατε, εντοπίστε τα και εξηγήστε γιατί δεν μπορέσατε να τα απαντήσετε. Αντί να γράφετε μια εργασία αφήνοντας κενά, δικαιολογήστε τα με κάθε ειλικρίνεια στην εισαγωγή της. (Εκπληρώστε όμως την έρευνά σας με τέτοιο τρόπο, ώστε να μη χρειαστεί να προβάλετε δικαιολογίες που δεν στέκουν).

6. Και τι έπεται; Συμπεριλάβετε ένα πλάνο το οποίο θα αναφέρεται στην υπόλοιπη διατριβή: «Το Κεφάλαιο 1 εξηγεί πώς ξεκίνησε η εγκληματική ζωή μου· το Κεφάλαιο 2 παραθέτει λεπτομερώς τις πρώτες φορές που συνελήφθη· το Κεφάλαιο 3 περιγράφει την πορεία μου προς τη θανατική καταδίκη· το Κεφάλαιο 4 περιέχει γενικά θεωρητικά και πολιτικά συμπεράσματα». Κάτι τέτοιο.

Τα θέματα 1 («Ποιο είναι το ερώτημά σας;»), 2 («Γιατί προκύπτει αυτό το ερώτημα;»), 3 («Ποια είναι η απάντησή σας;») είναι τα σημαντικότερα. Βεβαιωθείτε ότι τα εξαντλείτε.

Οι εισαγωγές του είδους αυτού μειώνουν τη σύγχυση σχετικά με το τι λέει και τι δεν λέει η διατριβή σας. Εξυπηρετούν επίσης έναν διαγνωστικό σκοπό για τον συγγραφέα. Η διαδικασία συγγραφής μιας περίληψης είναι δυνατόν να εστιάσει

την προσοχή σας σε εσωτερικές αντιφάσεις ή σε άλλα ελαττώματα της δομής του επιχειρήματός σας. Το γεγονός αυτό σας βοηθά να εντοπίσετε προβλήματα που πρέπει να λυθούν.

Η εισαγωγή πρέπει να είναι το πρώτο κεφάλαιο που ετοιμάζετε σε γενικές γραμμές και το τελευταίο κεφάλαιο που ολοκληρώνετε. Δεδομένου ότι συνοψίζει τη διατριβή σας, δεν μπορείτε να το ολοκληρώσετε, προτού τελειώσετε τα υπόλοιπα κεφάλαια και γνωρίζετε τι περιέχουν. Μην προσπαθείτε λοιπόν να την τελειοποιήσετε, προτού γράψετε την υπόλοιπη διατριβή.

Ο επίλογος

Αν η εισαγωγική σας περίληψη είναι συνοπτική, στον επίλογο πιθανόν να θέλετε να συνοψίσετε τα ερωτήματα και τις απαντήσεις με τις οποίες ασχοληθήκατε. Σας συνιστώ εντούτοις να ανακεφαλαιώσετε εν συντομία την έρευνά σας και κατόπιν να ασχοληθείτε σε βάθος με τις συνέπειές της. Τι επιπτώσεις πολιτικής προκύπτουν από όσα ανακαλύψατε; Ποιες γενικές θεωρίες αμφισβητούνται και ποιες ενισχύονται; Ποια ευρύτερα ιστορικά ερωτήματα προκύπτουν ή απαντώνται; Τι περαιτέρω έρευνα απαιτούν οι ανακαλύψεις σας; Στην ενότητα αυτή πρέπει να αναλύσετε τη γενικότερη σημασία της έρευνάς σας.

Σχέδιο έρευνας και παρουσίαση:

Ακολουθήστε τους κανόνες συσσώρευσης γνώσης

Η πολιτική επιστήμη συχνά γίνεται αντικείμενο κριτικής, επειδή λέγα μόνο θέματα διευθετούνται, ενώ τα ίδια ζητήματα α-

πασχολούν επανειλημμένως τους επιστήμονες. Τα πράγματα θα βελτιωθούν, αν οι κοινωνικοί επιστήμονες ακολουθήσουν πρακτικές που ευνοούν τη συσσώρευση γνώσεων. Για τον λόγο αυτό θα μπορούσατε να ακολουθήσετε τις παρακάτω συμβουλές:

1. Ετοιμάστε ένα σχέδιο έρευνας, προτού ξεκινήσετε την έρευνά σας. Η κοινοτοπία αυτή πολύ συχνά δικαιώνεται. «Ο βασικός σκοπός του σχεδίου [έρευνας] είναι να συμβάλει στην αποφυγή μιας κατάστασης κατά την οποία τα στοιχεία δεν αντιστοιχούν στα αρχικά ερωτήματα της έρευνας⁹». Εκείνοι που εργάζονται χωρίς σχέδιο έρευνας κινδυνεύουν να βρεθούν με ερωτήματα και στοιχεία που δεν έχουν σχέση μεταξύ τους.

2. Διαρθρώστε με σαφήνεια την επιχειρηματολογία σας. Η γνώση συσσωρεύεται, μόνο αν οι αναγνώστες σας γνωρίζουν όσα είπατε.

Αν η διατριβή σας προτείνει, ελέγχει ή εφαρμόζει θεωρίες, ο αναγνώστης πρέπει να μπορεί να σχηματοποιεί τις θεωρίες αυτές όπως σε διάγραμμα¹⁰. Αν οι υποθέσεις σας δεν είναι δυνατόν να σχηματοποιηθούν, τότε το κείμενό σας και, πιθανόν και, η σκέψη σας χαρακτηρίζονται από μεγάλη ασάφεια. Ξανασκεφθείτε την εργασία σας. Η συμβουλή αυτή αφορά την καθαρά θεωρητική εργασία και την εργασία πρότασης πολιτικής. Κάθε πρόταση πολιτικής βασίζεται σε θεωρίες και ένα σωστό κείμενο προτάσεων προσδιορίζει ξεκάθαρα αυτές τις θεωρίες.

Αν η διατριβή σας είναι σε μεγάλο βαθμό περιγραφική ή ι-

9. Βλ. Robert K. Yin, *Case Study Research: Design and Methods*, 2η έκδ. (Thousand Oaks, Calif.: Sage, 1994), σ. 20.

10. Σχετικά με τις διαγράμματα βλ. την ενότητα 4.1.

στορική, οι σημαντικότερες αναφορές που συνοψίζονται ξεκάθαρα μία φορά τουλάχιστον στη διατριβή, κατά προτίμηση στην αρχή.

Αν η διατριβή σας ελέγχει θεωρίες ή ερμηνείες, διαρθρώστε με σαφήνεια τις προβλέψεις τους (ή τις «επιπτώσεις που μπορούν να παρατηρηθούν»), προτού παρουσιάσετε οποιοδήποτε στοιχείο. Οι θεωρίες και οι ερμηνείες ελέγχονται συνάγοντας προβλέψεις από την ερμηνεία και ρωτώντας κατόπιν αν οι προβλέψεις επιβεβαιώνονται ή δεν επιβεβαιώνονται από τα στοιχεία. Πρέπει να εξηγήσετε αυτή τη διαδικασία στους αναγνώστες σας διαρθρώνοντας με σαφήνεια τις προβλέψεις που ελέγχονται από τα στοιχεία σας. (Οι περισσότεροι συγγραφείς παραλείπουν το βήμα αυτό, πράγμα που δεν είναι συνετό).

Προσδιορίστε όλες τις προβλέψεις που απορρέουν από τη θεωρία σας, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που διαψεύδονται από τα στοιχεία ή που αποδεικνύεται ότι δεν μπορούν να ελεγχθούν. Οι προβλέψεις που έχουν αποτύχει πρέπει να εντοπίζονται και να ομολογείται η αποτυχία τους. Αν κάποιες προβλέψεις επιβεβαιωθούν και κάποιες αποτύχουν, πείτε το και προσπαθήστε να δώσετε εξηγήσεις.

Συνεπώς, το γενικό σχήμα της εργασίας σας πρέπει να έχει ως εξής: (α) διάρθρωση της θεωρίας / εξηγήσεις, (β) εξαγωγή προβλέψεων από αυτήν, (γ) εκτέλεση ελέγχων, και (δ) παρουσίαση ερμηνειών.

3. Να είστε εξαντλητικοί. Η διατριβή σας πρέπει να περιέχει μια ολοκληρωμένη επισκόπηση της βιβλιογραφίας και των στοιχείων που σχετίζονται με το θέμα σας. Οι υποσημειώσεις σας πρέπει να παρέχουν ολοκληρωμένη βιβλιογραφία των σημαντικών συγγραμμάτων που σχετίζονται με το θέμα σας. Για να συμβεί αυτό, πρέπει να ελέγχετε πλήρως κάθε πτυχή του θέματός σας.

4. Τεκμηριώνετε όλες τις πηγές και τα γεγονότα. Αυτό απαιτεί ένα καλό προσωπικό σύστημα αποθήκευσης και ανεύρεσης των στοιχείων. Μία από τις βασικές αρχές μου: Όταν αμφιβάλλει κανείς, πρέπει να βγάζει φωτοτυπίες. Φωτοτυπήστε όλα όσα μπορεί να χρησιμοποιήσετε ή να αναφέρετε στη διατριβή σας. Αυτό διευκολύνει την ανάκληση δεδομένων και την τεκμηρίωση των πηγών.

5. «Αντιτάξτε επιχειρήματα στον εαυτό σας». Αναγνωρίστε τα αντίθετα επιχειρήματα που είναι δυνατόν να διατυπωθούν από δύσπιστους αναγνώστες και αναφέρετέ τα συνοπτικά αργότερα στο κείμενο. Αποδώστε την αξία που αρμόζει στα επιχειρήματα αυτά και εξηγήστε γιατί δεν τους αποδίδετε μεγαλύτερη. Αυτό δείχνει στους αναγνώστες ότι έχετε σκεφθεί αρκετά τις πιθανές ενστάσεις ή διαφορετικές ερμηνείες. Αυτό συμβάλλει επίσης στο να αποφύγετε αβάσιμη κριτική για την εργασία σας.

6. Ως πρώτο βήμα της εργασίας σας διερευνήστε τα πιθανά αποτελέσματα. Με άλλα λόγια, βρείτε την απάντηση, προτού κάνετε τη μελέτη. Το πειραματικό επιστημονικό μοντέλο ακολουθεί τη διαδικασία: ερώτημα, υπόθεση, πρόβλεψη, πείραμα, συμπέρασμα. Το μηχανοκρατικό αυτό πρόγραμμα σπάνια μας εξυπηρετεί. Αντίθετα, η διαδικασία που ακολουθούμε είναι η εξής: ερώτημα, υπόθεση, πρόβλεψη, εξερεύνηση δεδομένων (διερεύνηση πιθανοτήτων), αναθεωρημένη υπόθεση, πρόβλεψη, βαθύτερη διερεύνηση δεδομένων, συμπέρασμα. Με δυο λόγια, συχνά «εργαζόμαστε αντίστροφα», από την απάντηση προς την απόδειξη¹¹. Πρέπει να το κάνουμε αυτό, προκειμένου

11. Φυσικά, αν η βαθύτερη μελέτη ανατρέξει τα αποτελέσματα που απέφευξε η διερεύνηση των πιθανοτήτων, το γεγονός αυτό πρέπει να αναφερθεί. Οι επληγήμονες ακολουθούν πάντα τις αποδείξεις.

να περιορίσουμε την κλίμακα των πιθανών απαντήσεων που ε-
ρευνούμε σε βάθος. Διαφορετικά θα σπαταλούσαμε ενέργεια
κάνοντας πλήρεις ελέγχους υποθέσεων, τις οποίες μια απλή
ματιά στα δεδομένα θα απέριπτε.

7. Αναφέρετε με σαφήνεια έργα τα οποία αναθεωρεί, αντι-
κρούει ή επικαλύπτει η διατριβή σας. Αν η διατριβή σας είναι
θεωρητική ή προτάσεων πολιτικής, ονομάστε τους συγγραφείς
εκείνους των οποίων τα έργα αναιρείτε. Αν η διατριβή σας εί-
ναι περιγραφική ή ιστορική, αναφέρετε με ακρίβεια τις προη-
γούμενες εκτιμήσεις που αναθεωρείτε. Αυτό πιθανόν να ενο-
χλήσει τους επικαλυπτόμενους συγγραφείς· αν δεν το κάνετε
όμως, οι αναγνώστες σας θα εξακολουθήσουν να αναφέρο-
νται σε ξεπερασμένες εργασίες.

Πως μπορείτε να βελτιώσετε τις μεθοδολογικές σας ικανό-
τητες; Διαβάστε ξανά έργα που θαυμάζετε παρατηρώντας πώς
οι συγγραφείς έφεραν σε πέρας τις εργασίες τους. Αποκτήστε
άποψη για το τι έκαναν σωστά και τι λάθος και σημειώστε τις
μεθόδους και τις πηγές που χρησιμοποίησαν. Εκτιμήστε αν
παρόμοιες μέθοδοι ή πηγές θα ταίριαζαν στη δική σας ενδεχό-
μενη διατριβή.

Η συγγραφή

Μια καλογραμμένη διατριβή έχει περισσότερες πιθανότητες
να εκδοθεί, να χρησιμοποιηθεί ως πηγή και να παραπέμπουν
σ' αυτήν. Να έχετε λοιπόν τα εξής υπόψη σας:

1. Ότι είναι απλό είναι και καλό. Η διατριβή σας πρέπει
να δίνει έμφραση σε ένα κύριο σημείο ή σε μικρό αριθμό σχετι-
ζόμενων σημείων. Πρέπει να έχει σαφή, απλή δομή.
Προσπαθήστε να μην παραφορτώνετε τη διατριβή σας με

υπερβολικά στολίδια (όπως συνηθίζουν να κάνουν οι φοιτητές). Το γεγονός ότι κάνατε έρευνα για κάτι δεν σημαίνει πως πρέπει να συμπεριληφθεί στο κείμενο. Το να κάνει κανείς περικοπές είναι οδυνηρό, ειδικά όταν έχει εργαστεί ώρες για ένα συγκεκριμένο θέμα! Στον κόσμο της έρευνας η μισή από την εργασία σας γίνεται είτε για να πεταχτεί στο τέλος είτε για να χρησιμοποιηθεί σε κάποιο κατοπινό έργο.

Η λογική της παρουσίασης είναι διαφορετική από τη λογική της ανακάλυψης. Η έρευνά σας ακολούθησε τη λογική της ανακάλυψης, η σύνταξη του κειμένου σας όμως πρέπει να υπακούει στη λογική της παρουσίασης. Αυτό σημαίνει ότι πρέπει να κινήστε με απλό και σαφή τρόπο από τις ερωτήσεις στις απαντήσεις. Σπάνια αποτελεί σοφή κίνηση η παρουσίαση όσων ανακαλύψατε με την ακριβή σειρά με την οποία τα ανακαλύψατε.

Προσαρμόστε το κείμενό σας σε ένα επίπεδο κατανοητό για φοιτητές. Μη γράφετε με τέτοιο τρόπο, ώστε να σας καταλαβαίνουν μόνο οι εποπτεύοντες καθηγητές σας. Η έρευνα που δεν χρησιμοποιείται στις πανεπιστημιακές αίθουσες αποφέρει μικρά οφέλη· πρέπει συνεπώς να επιδιώκετε να γίνετε αντιληπτοί από τον μέσο φοιτητή.

2. Η ακόλουθη δομή είναι συχνά κατάλληλη για τα κεφάλαια της διατριβής:

- A. Η επιχειρηματολογία σας.
- B. Τα αποδεικτικά στοιχεία σας.
- Γ. Τα αντεπιχειρήματα, οι όροι και οι περιοριστικές προϋποθέσεις σχετικά με την επιχειρηματολογία σας.
- Δ. Οι σύντομες συμπερασματικές παρατηρήσεις, οι οποίες μπορούν να περιλαμβάνουν σχόλια για τη σημασία της επιχειρηματολογίας σας ή να αναφέρουν ερωτήματα που προκύπτουν από αυτήν.

3. Αρχικά γράψτε κάθε κεφάλαιο με αρκετές παραγράφους οι οποίες θα συνοψίζουν το επιχείρημα που παρουσιάζε-ται σ' αυτό το κεφάλαιο. Μπορείτε να μη συμπεριλάβετε τις περιλήψεις αυτές στο τελικό σας κείμενο, αν σας φαίνεται ότι πλεονάζουν σε συνδυασμό με την περιληπτική εισαγωγή σας· μπορείτε όμως να τις διατηρήσετε στα προσχέδια της εργασίας. Θα βοηθήσουν τον επιβλέποντα και τους φίλους σας στην ανάγνωση και στον σχολιασμό κάθε επιμέρους κεφαλαίου. Πιθανόν βέβαια να διατηρήσετε μέχρι τέλους τις περιλήψεις αυτές, εφόσον φανεί ότι ταιριάζουν. Τέλος το να επιβάλ-λετε στον εαυτό σας να συνοψίζει το επιχείρημα που παρου-σιάζετε σε κάθε κεφάλαιο αποτελεί ένα καλό μέσο, για να α-ντιμετωπίσετε τυχόν αντιφάσεις ή μειονεκτήματα του επιχει-ρήματος αυτού.

Συχνά οι συγκεκριμένες περιλήψεις κεφαλαίων είναι καλύ-τερο να συντάσσονται μετά τη συγγραφή του κεφαλαίου· μην ξεχνάτε όμως να τις προσθέτετε σε κάποιο σημείο.

4. Ξεκινήστε κάθε παράγραφο με την κύρια ιδέα η οποία συνιστά το απόσταγμα της παραγράφου¹². Οι επόμενες προτά-σεις πρέπει να περιέχουν επιπλέον υλικό, το οποίο θα ερμη-νεύει ή θα αναλύει τη σημασία της κύριας ιδέας. Κατόπιν πρέ-πει να ακολουθήσουν οι επιμέρους παράμετροι ή η ανατροπή τυχόν αντεπιχειρημάτων. Με δυο λόγια, οι παράγραφοι πρέ-πει να έχουν την ίδια δομή με ένα κανονικό κεφάλαιο.

Ο αναγνώστης πρέπει να μπορεί να κατανοήσει την ουσία της διατριβής σας διαβάζοντας απλώς τις δύο πρώτες προτά-σεις κάθε παραγράφου.

5. Χωρίζετε τα κεφάλαια σε αριθμημένες ενότητες και υ-

12. Η κεντρική ιδέα είναι δυνατόν να εμφανίζεται στη δεύτερη πρόταση μιας παραγράφου, όχι όμως παρακάτω.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: ΧΡΗΣΙΜΕΣ ΣΥΜΒΟΥΛΕΣ ΓΙΑ ΤΗ ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ...

ποενότητες. Καλύτερο είναι να έχετε πολλές υποενότητες παρά λίγες· βοηθούν τον αναγνώστη να παρακολουθήσει το χείρισμά σας. Δώστε σε κάθε ενότητα ή υποενότητα έναν ένο τίτλο ο οποίος θα αποδίδει το περιεχόμενο της ενότητας.

6. Γράφετε σύντομες προτάσεις, με τη μορφή δηλώσεων. Αποφεύγετε την παθητική φωνή. (Παθητική φωνή: «Οι κοινότητες δολοφονήθηκαν». Ποιος το έκανε όμως; Ενεργητική φωνή: «Ο Στάλιν δολοφόνησε τους κοινάκους».)

Για περισσότερες συμβουλές σχετικά με τη συγγραφή βλ. το έργο των William Strunk Jr. and E. B. White, *The Elements of Style*, 3η έκδοση (New York: Macmillan, 1979), και το έργο της Teresa Pelton Johnson, «Writing for International Security: A Contributor's Guide», *International Security* 16 (Fall 1991) σσ. 171-80¹³.

7. Αν διενεργείτε περιπτωσιολογικές έρευνες: Συχνά αποτελεί καλή λύση το να γράφει κανείς τη λεπτομερή χρονολογικά ιστορία της περίπτωσης, προτού κάνει την περιπτωσιολογική έρευνα. Αυτό σας βοηθά να έχετε τον απόλυτο έλεγχο της έρευνας. Κατόπιν αναδιοργανώστε το υλικό σας, έτσι ώστε να έχετε μια περιπτωσιολογική έρευνα.